

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XIX. De Cheruscis, & horum clientibus Campsanis, & Cathulcis, sive
Cathulconibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

cessitum Caesar posuit. Quibus omnibus consentiunt ea, quæ postea, annal. lib. 11, tradit his
 verbis: *Caesar, audita castellum, Luppia flumini adpositum, obsideri, sex legiones eo duxit. & mox:*
Neque Casari copiam pugnae abesse fecere, ad summam adventus ejus dilapsi. Tumulum tamen,
nuper Varianis legionibus structum, & veterem aram, Driso sitam, disjecerant. Restituit aram;
honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit. tumulum iterare haut visum. & cun-
cta inter castellum Alifonem ac Rhenum novis limitibus aggeribusque permunita. Clarum igitur
 tur jam ex his atque certum est, Varum non in Cherulcis ad Visurgis ripam, sed in Ten-
 deris apud Alifonem castellum habuisse castra. Adde huc ea, quæ Dio, dicto libro tra-
 dit: nempe insidias Varo ita fuisse à Germanis structas, uti insurgerent ex composito
 πῆξ ἀπὸ τῶν ἀπὸ τῶν αὐτῶν οἰκόντων, id est, primi quidam ex longius ab eo remotis. De itinere 10
 Vari versus eos ita Dio ibidem: τὰ πρὸ ὄρη καὶ φαεγγυαδὴ καὶ ἀνώμαλα, καὶ πρὸ δὲ νῶρα καὶ πρὸ νῶρα
 καὶ ὑπερῆκον λέω. ὡς πρὸς Ρωμαίους καὶ πρὸς ἑσὶν ὡλεμίου σφίσι περὶ τῶν οἰκόντων, καὶ ἐκείνα πρὸ τῶν οἰκόντων
 ὀδοποιήσας, καὶ φερόντας πρὸς τὰ τῶν δεινῶν, πρὸς τῶν οἰκόντων. id est: Erant montes convallibus crebris
 intercepti, & inaequales: arbores autem dense ac immodice proceritatis, quibus Romani, etiam
 ante hostium adventum, cadendis, viamque parando, & que opus habebant, pontibus jungendo,
 fuerant defatigati. Adoriuntur heic eos Germani. quibus utcumque repulsis, αὐτῶν ἐστρα-
 τῶν πρὸς αὐτοῦ, καὶ πρὸς τῶν οἰκόντων (ὡς καὶ ἐν ὄρη καὶ ἀνώμαλα) λαβὸν οἰκόντων πρὸς τῶν οἰκόντων
 καὶ πρὸς τῶν οἰκόντων, ὡς καὶ ἐν ὄρη καὶ ἀνώμαλα πρὸς τῶν οἰκόντων. id est: Locum ibi, ut in
 monte silvis, obfuso, nocti opportunum, castra fecerunt. magis ordinato itinere postredie pro-
 gressi in locum nemore vacuum. Illic caesi in campis; ut testatur Tacitus. Velleius, præ- 20
 dicto loco, de eodem Varo: *Inclusus silvis, paludibus, insidiis ab eo hoste ad internecionem*
trucidatus est. Sic probè hi tres inter se consentiunt; monte, saltus, paludeis, pontes nar-
 rando. ex quibus indicis documentisque satis jam clarè patet, Varum cum exercitu
 primum iter fecisse ab Alifone castello per Marforum extremos finis, versus vicum cui
 vulgare nunc vocabulum *Teutenmeyer*, ad prædictos usque monteis & castellum vulgò
Falkenberg dictum; ubi confragosis vallibus oritur amnis, cui à proximo vico *Beerlebek*
 cognomentum *Beerlebeke*: inde Cheruscorum finis ingressum, versus opidum
Dietmelle; inter quod & dictos monteis cum exercitu caesus est. nam ipsum hoc opi-
 dum esse antiquum illud *TEUTOBURGIUM*, à quo *TEUTOBURGIENSIS*
 SALTUS cognomen accepit, ipsa hodierna adpellatio manifestò indicat. quidpe *Diet* 30
 idem esse nomen quod *Theuth*, jam dudum innumeris argumentis probatum habeo.
 Hinc etiam apud Aimoinum, lib. IV, cap. LXXV, adpellatur *Theothmelli*, in his verbis:
Quum Saxonas in eo loco, qui Theothmelli vocatur, ad pugnam se preparasse comperisset; ad eos,
quantà potuit, celeritate contendit. Et mox: Quumque de loco prælii ad Paderbrunam se cum
exercitu recepisset; & quæ sequuntur. Atque vulgare quidem fuit hoc tractu vocabu-
 lum *Theuth*, locis impositum, nam ab eodem dictus est antiquissimo nominè vicus ille,
 medio inter Luppia fontem & *Theutomellum* situ, *Teutenmeyer*: item opidulum *Dieden-*
hille, xv millibus passuum ab *Theutomello* in orientem versus distitum. Ceterum apud
 Ptolemaum legitur Germaniæ locus, haud procul à Visurgis ripa, *Τελισέγγιον*. quod
 ego vocabulum, ex situ & literarum ductu, corruptum esse judico pro *Τελισέγγιον*. 40
 nam in Pannoniâ etiam opidum, eidem Ptolemæo *Τελισέγγιον* dictum, Antonino &
 Notitiæ imperii est *Teutiburgium*, & *Teutiborgium*. Sed eò tandem, quò intenderam,
 uti perveniat oratio; manifestò ac liquido jam ex supra dictis patet, quamvis Varus non
 apud ripam Visurgis castra habuerit, Cheruscos tamen eo tempore agrorum aliquid
 citra cum amnem tenuisse, Chattis contiguum. At hoc Julii Cæsaris sententiæ quam-
 vehementissimè repugnare videtur: qui, belli Gall. comment. VI, *Bacemim ait silvam,*
pro nativo muro objectam, Cheruscos à Sævis, Sævosque à Cheruscis injuriis incursonibusque
prohibuisse. quod si verum; certè Cherusci neque Cæsaris tempestate citeriorem tenuerunt
 Visurgis ripam. nam parum juvabat, Bacemim silvam eos à Chattorum incurfio-
 nibus protegere, si cis Visurgim apertis agris inter se continuabantur. Verum concii- 50
 liantur hæc à Strabone; qui, lib. VII, Varum ἐν τοῖς τῶν Χερύσκοιαν ὑπερῆκον, id est, in *Cher-*
uscorum subditis sive clientibus, castrum tradit: quos fuisse *Dalgibinos*, supra ostensum est.
 Certum igitur jam est, Cheruscorum nomen omne ultra Visurgim constitisse. Quòd verò
 Velleius atque Dio ad Varianam cladem Visurgim nominarunt, id famâ annis factum
 puto; quia hic ex nobilissimis amnibus cladi illi fuit proximus, xx circiter millibus
 passuum distitus. Limiteis igitur omni tempore Cherusci habuerunt eos ab occidente,
 quos Chauca ab oriente sub Trajano imperatore, ad opidum usque *Petershagen*, Visurgi
 adpositum, inde lineâ ad opidum *Rentelen*, eidem anni impositum, ab Angrivariis fuisse
 quondam

quondam separatos: supra in horum explicatione dictum. Angrivariis verò cis Visurgim recedentibus, toto hoc latere Cherufci tegebantur Visurgi, ad vicum usque *Remen*. inde à meridie eosdem, quos Chatti à septentrionibus, ad *Salæ* usque & *Albis* confluentis, juxta montem ac silvam *Bacnim*, quæ nunc adpellantur *der Hartz*. De hoc confinio *Cæsarem* ac *Dionem* testis jam audivimus. Tacitus *annal.* 1, quum *Germanicus* sub *Tiberio* repentinum in *Chattos* faceret excursum: *Cæsar incenso Mattio (id genti caput) aperta populatus, revertit ad Rhenum.* & mox: *Fuerat animus Cheruscis juvare Chattos; sed exterruit Cæcina, huc illuc ferens arma.* *Annal.* XII, sub *Claudio*: *Isdem temporibus in superiore Germaniâ trepidatum, adventu Cattorum, latrocinia agitantium.* Et paullo post: 10 *Prædâ famâque onusti ad montem Taunum revertuntur: ubi Pomponius cum legionibus operiebatur, si Chatti, cupidine ulciscendi, casum pugna præberent. illi metu, ne hinc Romanus, inde Cheruscis, cum quis aeternum discordant, circumgrederentur, legatos in urbem & obsides misere.* *Annal.* XII, sub *Neronis* principatu, quum *Ansbarios*, *Rheni ripam*, ut ante relatum, obsidentis, *Romani* pepulissent: *Sola Ansbriorum gens retro ad Vespisios & Tubantes concessit. quorum terris exacti, cum Catos, dein Cheruscos petissent, errore longo, hospites, egeni, hostes, in alieno caduntur.* Ceterum ab oriente ac septentrionibus *Albi* tegebantur. ad confluentem *Salæ*, conterminos habuere, cis *Albim*, præter *Chattos*, *Hermunduros*; trans *Albim* *Semnonas* & *Langobardos*: à septentrionibus fuere *Fosi*, qui & *Saxones*. de his omnibus suo loco probabitur. *Albim* attingisse *Cherufcos*, testis est *Claudianus*, 20 in panegyrico de quarto consulatu *Honorii*:

— *Ingentes Albim liquere Cherufci.*

Continentur hodiè hoc terrarum spatio regiones istæ: totus episcopus *Ferdensis*; *Luneburgiensis* ac *Brunsvicensis* ducatus; duo item episcopus, *Hildeshemiensis* & *Halberstadiensis*; comitatus *Schouenburgenis*; *Madeburgiensis* episcopus pars cis *Albim*; *Marchia antiqua*; *Dannebergensis* comitatus, *Laviburgiensis*que ducatus portiones cis *Albim*.

Atque hi equidem fines latissimi unis *Cherufcis* à *Tacito*, in libro de *Germaniâ*, tribuuntur. at *Strabo* & *Ptolemæus* alias præterea duas nationes memorant, quarum sedes, ex illorum descriptione, in eosdem cum *Cherufcis* finibus incidunt. unde parteis 30 *Cherufcorum* vel clientelæque fuerunt inserti. *Ptolemæus* sic: τὴν ἀπὸ τοῦ Σέμνονος ἐκείσιν Ἰλινγῶν ἕως ἢ τοῦ Ἰλινγῶν καλῶντες, ἐφ' ἑκάτερα δ' ἠλθὶν πῶσται. ὅφ' οὐς Χαιρσοκοί, καὶ Καμανοί, μέγροι καὶ μελιόκα ὄρες. ἕως ἢ τοῦ Καμανῶν Χατῆαι. hoc est: *Sub Semnonibus habitant Ilingæ: sub Ilingis Calucones, ex utroque latere Albi fluminis: sub quibus Cherufci, & Camani, usque ad Melibocum montem: sub Camanis verò Chatta.* *Strabo* lib. VII: Ἄλλα δὲ ἐνδείξεσσι εἰσὶν ἐθνη Γερμανικὰ Χερῶσοκοί τε καὶ Χατῆαι, καὶ Γαμαβριῶνοι, καὶ Κατῆαροι. πρὸς δὲ τῶν ἰσκεινῶν Σαραμβροί τε καὶ Χαῦσοι, καὶ Βρέκτροι, καὶ Κίμβροι, Καῦκοί τε καὶ Καῦλοί, καὶ Καμψανοί, καὶ ἄλλοι πολλοί. id est: *Alie minores Germanorum gentes sunt Cherufci, Chatti, Gamabriuni, Chattuarii. ad oceanum autem Sugambri, Chamani, Bructeri, Cimbri, Cauci, Caulci, Campsani, & alii com-* 40 *plures.* Et paullo post in triumpho *Germanici*: καὶ ἄλλα ἢ σῶματα ἐπιμπόθη ἐν τῶν περὶ ἠμῶν ἐθνῶν, Καθύλων, καὶ Ἀμψάνων, Βρεκτρῶν, Νησιπῶν, Χερσοκῶν, Χατῆων, Χατῆαροῶν, Λαιδῶν, Σεβαπίων. id est: *Et alii quoque mortales in pompa ducti sunt. ex devotissimis populis, Cathulcis, Ampsani, Bructeris, Vespisii, Cherufcis, Chatti, Chattuarii, Marsis, Tubantiis.* Pro his vocabulis, *Nehsipton*, *Laidon*, *Sevapiion*, legendum esse *οὔσιπῶν*, *Μαρσῶν*, *Τεβανπίων*. item pro *Χαῦσοι* & *Βρέκτροι*, *Χάμασοι* & *Βρέκτροι*, jam antea docui. Prioris loci *Καῦλοί* καὶ *Καμψανοί*, nulli alii sunt, quam quorum obliquis casibus nomina posteriore loco leguntur *Καθύλων* καὶ *Ἀμψάνων*. lego igitur priori loco *Καθύλων*. & posteriore, pro *καμψάνων*, *Καμψανῶν*. apud *Ptolemæum* autem *Καθύλωνες*. quemadmodum *Gothi* quoque dicebantur *Gothones*, & *Franci* *Francones*, *Frisii* *Frisiones*, sive *Frisones*: & pro *Καμανοί*, *Καμψανοί*. Jam verò 50 quia *CATHULCI*, sive *CATHULCONES*, *Ptolemæo* ab septentrionibus continuantur *Cherufcis*, ad *Albim* flumen; haud dubiè fuere circa opida *Luneborg* & *Danneborg*; inter amneis *Ietze*, *Ouwe*, & *Elmenaw*. Et est hoc tractu opidum hodiè vulgari vocabulo *Flizen*; quod quandam veterum cultorum memoriam servare videretur. Ultra *Albim*, quod tradit *Ptolemæus*, eosdem fuisse, haud faciliè crediderim; quando tot illic aliarum nationum locanda sunt nomina, uti nullus his dari locus possit. *Aethicus* cosmographus vitiato vocabulo habet *Cerissos*, pro *Cherifcos*; quod maximè genuinum gentis vocabulum esse puto. nam patriâ lingvâ haud dubiè dicebantur *thi Cherifchen*, sive aliâ dialecto *Cherisker*, derivativo vocabulo, nescio à quo primitivo derivato. quod

Latinè rectius dictum fuisset CHERISCI: quemadmodum Theutisci, & Taurisci, de quibus supra dictum. item Narisci; de quibus infra diceretur.

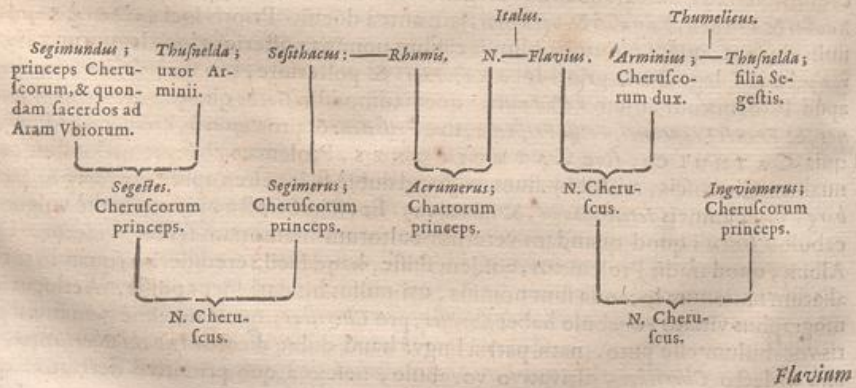
Ceterum Melibocum montem esse eum, super quem sternebatur Bacenis silva, hodiè der Hartz, suo loco latius ostendam. CAMPSANI igitur quia inter Cheruscicos & dictum montem ponuntur à Ptolemæo, proximè Chattos; sedes eorum fuit inter duo opida Brunsvyk & VVerningerode. Ptolemæo est locus Τρόπαια Δρούς, ΤΡΟΠΛΑ ΔΡΟΥΣ, à septentrionali latere montis Meliboci. ad Albis lavam fuisse ripam, ostendit Dio, initio libri LV, his verbis: Ο ἢ Δρούς ἐκτεθῆεν πρὸς τὴν Χερουσιῶνα μέση· καὶ τὸν οὐίσουρον διαβῆς, ἤλασεν μέχρι τῆς Ἀλβίς πάλιν πορθῶν. ἐκείνον δὲ ἐπιχειρήσει μὲν περὶ αἰωθῆναι, σὺν ἡδωθῆναι δέ, ἀλλὰ τρόπαια εἰσῆς, ἀνεχώρησε. Hoc est: Drusus, in Cheruscicos iter convertit: transgressusq. Visurgim, omnia populando ad Albim usque perrexit. Hunc quum frustra conatus esset transire, trophis constitutis recessit. Quo situ fuerint, planè non liquet.

SILVAM HERCULI SACRAM refert auctor noster annal. II; in quam Germanorum quædam nationes convenerant, castra Germanici in dextrâ Visurgis ripâ oppugnaturæ. eam fuisse eodem situ, quo hodièque silva sternitur inter opida Minde & Stathagen arcemque Bökenborg; ex iis satis adparuisse puto, quæ supra in Angrivariis ad hanc Germanici in Cheruscicos expeditionem notavi.

Ceterum inter Cheruscicos atque Chattos, validissimam utramque gentem, vetus perpetuumque fuisse bellum, supra ex Cæsare simul ac Tacito intelleximus. Arminius tamen Cheruscicorum dux, utriusque gentis animos ita conciliavit, uti aliquandiu junctis viribus Romanorum imperium propulsaverint. quo defuncto, pristinum inter eos repetitum est dissidium: ex quo illud tandem sequutum, quod auctor noster refert in libro de Germaniâ: Cherusci nimiam ac mactentem diu pacem illacessiti nutrierunt. idque jocundius, quàm tutius fuit. quia inter impotentes & validos falsò quiescunt. ubi manu agitur, modestia ac probitas nomina superioris sunt. Ita, qui olim boni æquique Cherusci, nunc inertes ac stulti vocantur. Cæcis victoribus fortuna in sapientiam cecidit.

Sed & GAMBRIUM memorantur populi Tacito, in libro de Germaniâ. Manno, inquit, tris filios assignant; è quorum nominibus proximi oceano Ingævones, mediæ Herminones, ceteri Istævones vocentur. Quidam autem, licentiâ vetustatis, plures deo ortos, pluresque gentis appellationes, Marsos, Gambrivios, Svervos, Vandalos, affirmant: eaque vera & antiqua nomina. Claram quondam fuisse nationem, ex vetustate colligere datur. Quo situ fuerint, planè incertum. In clientelâ fuisse, Strabonis ævo, vel Chattorum, vel Cheruscicorum, ex verbis ejus supra citatis conjicio; ubi Γαμαβριῶν legendum, pro Γαμαβριῶν. ex Tacito discio.

Haud abs re fuerit, elogium Arminii hoc loco adposuisse: quod est apud eundem auctorem, in fine annal. II, hujusmodi: Arminius, abscedentibus Romanis, & pulso Maroboduo, regnum adfectans, libertatem popularium adversam habuit. petitusque armis, cum variâ fortunâ certaret, dolo propinquorum cecidit: liberator haur dubiè Germania; & qui non primordia populi Romani, sicut alii reges ducesque, sed florentissimum imperium lacefferit: præliis ambiguus, bello non victus. Septem & triginta annos vitæ, duodecim potentia explevit. caniturque adhuc barbaras apud gentes; Græcorum annalibus ignotus, qui sua tantum mirantur; Romanis haur perinde celebris, dum vetera extollimus, recentium incuriosi. Jam fratrem quoque ejus, uxoremque ac filium, & sanguine proximè junctos, quorum auctores meminerunt, recensuisse haud pigeat. Tabula ejus consanguinitatis talis dari potest:

59

- Flavium fuisse fratrem Arminii, testatur noster, annal. 11, his verbis: *Flumen Visurgis Romanos Cheruscosque interfluebat. ejus in ripâ Arminius adstitit. quæstioque, an Cæsar venisset, postquam adesse responsum est, ut liceret cum fratre conloqui, oravit. Erat is in exercitu cognomento Flavius. Patruum Arminii fuisse Ingvimerum, ostenditur eodem libro postea his verbis: Non modò Cherusci sociisque eorum, vetus Arminii miles, sumere bellum; sed è regno etiam Marobodui Svevæ gentes, Semnones ac Langobardi, defecere ad eum. quibus additis prepollebat, ni Ingvimerus cum manu clientum ad Maroboduum perfugisset: non aliam ob causam, quàm quia fratris filio juveni patruus senex parere dedignabatur. Uxorem Arminii fuisse filiam Segestis, Cheruscorum principis, testatur idem, annal. 1, his verbis: Segestes,*
- 10 quamquam consensu gentis in bellum tractus, discors manebat; auctis privatim odiis, quòd Arminius filiam ejus, alii pactam, rapuerat. & paullo post: Inerant femina nobiles: inter quas uxor Arminii, eademque filia Segestis, mariti magis quàm parentis animo. Filium ex eâ suscepisse, ostendit mox postea: Arminii uxor, virilis sexus stirpem edidit. Educatum Ravenne puer, quo mox ludibrio conscriptatus sit, in tempore memorabo. Nomen ejus ostendit Strabo lib. VII; inter captivos Germanorum duces, quos Germanicus Romæ in triumpho duxit. Σεγμῦντις π Σεγῆς υἱός, Χηρῶσκων ἡγεμῶν, ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ, γυνὴ δὲ Ἄρμιμίου ὄνομα Θεσπίδα, ἡ υἱὸς τελευτῆς Θεμελιῶς: id est; Segimundus, Segestis filius, Cheruscorum dux, & soror ejus, eademque uxor Arminii, nomine Thusnelda, & filius treis annos natus Thumelicus. Flavii, fratris Arminii, uxorem fuisse Chattam, Acrumeri principis Chattorum filiam, ex quâ suscepit Italum filium; auctor est Tacitus, annal. XI. Eodem, inquit, anno Cheruscorum gens regem Româ petivit, amissis per interna bella nobilibus, & uno reliquo stirpis regia, qui apud urbem habebatur, nomine Italus. Paternum huic genus è Flavio, fratre Arminii. mater ex Catumero, principe Chattorum, erat. In Vaticano exemplari est Actumero: ex quo facio Acrumero. sic enim est apud Strabonem, dicto loco; Ἐπὶ τῆ Σεσθηαῶ, Αἰγμῆρα υἱός, τῶν Χηρῶσκων ἡγεμόν. ἡ ἡ τῆς Ραμῆς, οὐκ ἔρομυρα ἡγεμῶν, ἡγεμῶν Βατῶν. id est: Prateræque Sesthacus, Aegimeri, Cheruscorum ducis, filius; & uxor ejus Ramis, Cromyri, Battorum ducis, filia. Vocabula hæc esse misere vitata, jam alii ante me dispexerunt: qui pro Αἰγμῆρα reposuere Σεγμῆρα: quem Segestis fuisse fratrem, auctor est Tacitus, annal. 1, his verbis: Stertinius ad accipiendum in dedicationem Segimerum, fratrem Segestis, præmissus ipsum & filium ejus in civitatem Vbiorum,
- 30 perduxerat. Batti nulli umquam fuere populi in Germaniâ. qui Batavos inde colligunt fuisse, eos fugit, Batavos sub Tiberii principatu, nullos habuisse belli duces. Corrigo igitur ego id vocabulum in Χατῶν. illud autem οὐκ ἔρομυρα, in Ἀκρομῆρα vel Ὀκρομῆρα. nec ullus alius hic Chattorum dux fuit, quàm qui Tacito ejusdem gentis dicitur princeps Actumerus, sive rectius Acrumerus. Ceterò Segimundum sacerdotem quondam fuisse apud Gallicam Rheni ripam, auctor est idem noster, annal. 1, his verbis: Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum. Sed juvenis conscientia contabatur. quippe anno quo Germaniæ descivere, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles.

CAP. XX.

40

De FRANCIS, & FRANCTA.

- GENTIBUS hætenus, quæ ad primam Germaniæ partem pertinent, omnibus cis Albim explicatis, commodus nunc locus visus est, antequàm ad Fosos & Cimbro, Transalbianas nationes, transirem, de FRANCIS, & terrâ eorum FRANCTA, pauca quædam disserere. Gens hæc fuit omnium, quotquot magna illa atque vasta Germania tulit, nobilissima; longè latèque, non modò domi in patriis sedibus incolens, sed in exteris etiam postmodum regiones, cis Rhenum Danubiumque effusa; haud dubium Romani imperii excidium. Sedes eorum trans Rhenum in Germaniâ alii etiam antehac utcumque commonstrarunt. at primæ eorum originis
- 50 non minùs omnecis fuisse ignaros video, quàm ipsorum Alemannorum, de quibus supra explicatum est. De Hunibaldi nugis aliorumque similium scriptorum somniis, ac fabulis anilibus, nihil heic dicere lubet. illos miror, qui, superioribus sæculis veras Francorum res tradere adgressi tam negligentes, tamque vecordes fuerunt, uti de origine eorum vulgatis credere hgmentis maluerint, quàm rei veritatem altiùs anquirere. Sed ita profectò est: opus id erat arduum. laborisque plenum, nec facile cuiquam, nisi in omni veteri Romanorum historiâ probè versato, suscipiendum. Interim haud pauci etiam nostro sæculo reperti sunt viri docti, qui pro virili quisque parte in eo enodando laboraverunt. qui & ipsi, ni aliis studiis, muniisq;, sive professionibus fuissent occupati; haud dubiè ad intimum totius